

Estàndard i elaboració normativa

Presidenta de la secció filològica de l'IEC



M. TERESA CABRÉ

Em demanen del diari ARA que faci una intervenció a propòsit de la publicació del dossier “Per un català del segle XXI”, i, per la importància que té l’intercanvi d’opinions sobre la llengua, aprofito aquesta invitació per a exposar algunes idees i alguns plans.

Primer, les idees: les llengües són sistemes de cognició, representació i comunicació que lliguen els éssers d’una comunitat. Són sistemes de cognició perquè modelen la nostra percepció del món: amb les llengües representem el que pensem, sentim i volem dir, i ho intercanviem també -i sobretot- lingüísticament. No cal, doncs, insistir en el fet que les llengües no són sistemes particulars ni propis d’un organisme sinó de tota una col·lectivitat. La llengua catalana és, no cal dir-ho, propietat dels seus parlants, i són els parlants els qui intervenen en la construcció i evolució permanents d’aquesta; sense parlants, la noció mateixa de llengua no tindria cap sentit. Ara bé, per tal com són sistemes d’intercanvi, és lògic que hagin de respectar algunes condicions que assegurin una comunicació eficient; per això es posen certes restriccions a l’ús que se’n fa.

Ens podem demanar qui posa aquestes restriccions a la llengua, que aparentment restringeixen la -diguem-ne- *llibertat* dels parlants. La resposta immediata és senzilla: d’entrada, som els mateixos parlants, per sentit comú i per responsabilitat comunicativa. Les restriccions que ens imposem de manera natural són una mena de *norma* que actua a favor de la viabilitat comunicativa i la cohesió lingüística de la comunitat parlant. I aquesta cohesió comunicativa s’articula socialment per mitjà d’estructures que comprometen l’educació, la comunicació pública i la divulgació de coneixements. L’administració, l’escola i els mitjans de comunicació són els organismes més rellevants que actuen de catalitzadors d’un model de llengua útil i eficaç.

La publicació recent del llibre *Canvi d’agulles*, un conjunt d’aportacions de comunicadors i divulgadors lingüístics dels mitjans de comunicació de Catalunya, i la posterior edició del dossier “Per un català del segle XXI” al diari ARA han portat novament a la consideració pública inquietuds sobre la normativa que, d’una manera intermitent, es van manifestant en comunitats amb llengües que estan sempre en un equilibri permanent. I són ben vingudes aquestes aportacions, sempre que s’hi manifestin -com és el cas- punts de vista respectuosos.

La construcció de l'estàndard d'una llengua es fa a partir dels usos, però l'elaboració formal d'aquest és, freqüentment, responsabilitat d'algun organisme o d'alguna entitat prou representativa socialment. Encara aniria una mica més enllà: l'elaboració formal d'un estàndard es duu a terme a través d'una sèrie encadenada de fases, en cada una de les quals incideixen grups socials diferents. La darrera d'aquestes fases, la catalització i la difusió del resultat d'aquesta elaboració col·lectiva progressiva, sol ser responsabilitat d'un organisme o d'una entitat acadèmica o científica als quals es dona aquesta capacitat de formalització.

La Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans té encomanada la tasca d'elaborar la normativa lingüística, o, dit en els termes anteriors, de proposar formalment la fixació d'un model que ha de ser fruit d'aquesta construcció continuada i participativa de l'estàndard. Dic explícitament "la tasca d'elaboració" de la normativa perquè, de fet, és l'IEC en conjunt la institució normativa.

Els treballs que duu a terme la Secció Filològica intenten sempre anar en aquesta línia: establir una normativa prou clara, però també prou flexible, perquè, en primer lloc, sigui el resultat d'una reflexió sobre aquest estàndard construït col·lectivament; en segon lloc, que sigui prou operativa i eficient perquè serveixi de vehicle de comunicació en els diferents escenaris comunicatius; i, en tercer lloc -i no per l'ordre el menys important-, perquè serveixi per al conjunt dels territoris de llengua catalana. Així, les característiques de composicionalitat i polimorfisme de les obres normatives pretenen assegurar aquesta triple perspectiva: recollir el procés de construcció i selecció dels usos, adequar-se a diferents situacions sense perdre el caràcter eficient de vehicle d'intercanvi i sentir-se com a pròpies en els diversos àmbits territorials en què es parla català.

El programa de govern de la Secció Filològica dels pròxims anys, donant continuïtat al que s'ha fet fins ara, inclou dos grans blocs d'activitat: l'elaboració normativa i la comunicació amb els col·lectius professionals *coresponsables* de la llengua (en la idea de coresponsables de la construcció de l'estàndard des de la base de la seva formació lingüística i la seva responsabilitat socioprofessional). Per raons d'espai, en aquest text només farem al·lusió a la nova gramàtica i al pla de relació amb aquests col·lectius.

En el terreny de la tasca normativa, el projecte principal i prioritari de la Secció és la gramàtica. La gramàtica, concebuda com una gramàtica normativa amb variació, aborda moltes de les qüestions sintàctiques que apareixen al llibre publicat recentment. Que s'hi abordin no significa pas que s'hi donin necessàriament solucions idèntiques a les proposades pels divulgadors comunicatius, però hi són tractades, argumentades i presentades a partir dels usos que es realitzen socialment. Ara bé, aquesta gramàtica -ho podem avançar- s'adreça fonamentalment a persones que puguin interpretar-ne les propostes i aplicar-les de la manera més adequada a cada tipus de situació i territori. Què volem dir amb això? Que, paral·lelament a l'acabament de la gramàtica que es publicarà aviat,

caldrà una gramàtica essencial que es pugui adreçar a un públic més ampli i menys avesat al discurs lingüístic.

Pel que fa a les relacions exteriors, la Secció Filològica voldria reforçar encara més i estructurar intercanvis sistemàtics amb tres col·lectius: el dels ensenyants (mestres i professors de llengua catalana), el dels traductors, correctors i escriptors, i el dels responsables lingüístics dels mitjans de comunicació i divulgadors lingüístics. Hem esbossat un pla específic per a cada col·lectiu i el tenim a punt per a comentar-lo amb els seus representants abans de difondre'l. El propòsit comú d'aquest pla és reforçar unes relacions bidireccionals entre la institució normativa i els col·lectius professionals de la llengua a fi de sistematitzar més estretament l'intercanvi d'informació: la Secció Filològica donant informació periòdica sobre els seus treballs normatius; els professionals de la llengua explicant les dificultats més importants que els suscita l'exercici de la professió i suggerint possibilitats. He volgut parlar explícitament d'aquest pla estructurat perquè, quan es farà públic, no es pugui interpretar com una reacció al debat suscitat aquestes darreres setmanes, sinó com la voluntat sempre present de la Secció Filològica d'obrir-se a l'intercanvi d'idees amb els grups professionals de la llengua. El cert és que la Secció va renovar explícitament aquest compromís el mes de juliol de l'any passat, en aprovar el programa de treball del nou equip de govern per als quatre anys de mandat.